

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
Інститут філософської освіти і науки

1834/2009 – 175 років НПУ імені М.П.Драгоманова

6.030100. Релігієзнавство (практична психологія)

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ФАХОВОЇ
ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ**

Київ - 2008

УДК
ББК

Навчально-методичний комплекс фахової підготовки бакалаврів спеціальності 6.030100 „Релігієзнавство (практична психологія)” / За ред. В.Д.Бондаренка, І.І.Дробота. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. - 474 с.

У навчально-методичному комплексі пропонується структура і зміст навчальних дисциплін фахової підготовки студентів I-III курсів за спеціальністю 6.030100 „Релігієзнавство (практична психологія)”.

Виокремлено тематичні плани, зміст, типи лекційних, семінарських і практичних занять, запропоновані завдання для самостійної та індивідуальної роботи, основна і додаткова література, форми та зміст контролю засвоєння теоретичного і практичного матеріалу згідно з вимогами Болонського процесу щодо навчання студентів у вищих навчальних закладах.

Навчально-методичний комплекс розрахований на викладачів і студентів усіх форм навчання вищої школи Міністерства освіти і науки України.

Рецензенти:

Лубський В.І. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства Київського національного університету імені Т.Г.Шевченка;

Яроцький П.Л. – доктор філософських наук, професор, провідний співробітник Інституту філософії імені Г.С.Сковороди АН України;

Булах І.С. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та консультативної психології НПУ імені М.П.Драгоманова.

Комп'ютерна верстка:

Темрук О.В. – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології Інституту філософської освіти і науки НПУ імені М.П.Драгоманова.

Рекомендовано Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол № від грудня 2007 р.)

ISBN_____

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Вступ до релігієзнавства (д. філос. н., проф. М.М.Закович).....	5
Історія релігій (к. філос. н., доц. Т.А.Борозенець).....	15
Етика (к. філос. н., доц. О.П.Магеря).....	63
Філософська пропедевтика (к. філос. н., доц. Г.О.Остапчук).....	74
Основи красномовства (к. філос. н., доц. Г.О.Остапчук).....	88
Риторика (к. філос. н., доц. Г.О.Остапчук).....	100
Логіка (д. філос. н., проф. Н.Г.Мозгова; викл. Г.Б.Бик).....	111
Загальна психологія з практикумом (к. психол. н., проф. Л.В.Долинська; к. психол. н., ст.викл. О.В.Темрук).....	120
Географія релігій (к. філос. н., доц. Т.А.Борозенець).....	143
Релігійна віросповідна література (д. філос. н., проф. М.М.Закович).....	155
Історія філософії в Україні (д. філос. н., проф. Н.Г.Мозгова; к. філос. н., проф. Ю.О.Федів).....	163
Історія зарубіжної філософії (д. філос. н., проф. Г.І.Волинка; к. філос. н., доц. Б.К.Матюшко; к. філос. н., ст. викл. Т.П.Глушко).....	180
Вікова та педагогічна психологія (к. психол. н., проф. Т.М.Лисянська).....	234
Психологічна служба в системі освіти (к. психол. н., доц. О.В.Строяновська).....	257
Історія психології (к. психол. н., проф. Л.М.Зінченко).....	273
Релігійна етика та аксіологія (к. філос. н., доц. О.П.Магеря).....	288
Порівняльне релігієзнавство (викл. В.Л.Хромець).....	302
Християнство в історії та культурі України (к. філос. н., ст. викл. Л.Д.Владиченко; викл. В.Л.Хромець).....	313
Релігієзнавча думка в Україні (к. філос. н., ст. викл. О.С.Кисельов; викл. В.Л.Хромець).....	325
Релігійна культурологія (к. пед. н., ст. викл. Є.В.Більченко).....	335
Методика викладання релігієзнавства (к. філос. н., доц. Т.О.Котлярова; к. пед. н., ст. викл. Є.В.Більченко).....	360
Філософія релігії (к. філос. н., доц. І. Г.Немчинов).....	374
Релігійна філософія (к. філос. н., доц. і. Г.Немчинов).....	380
Історіософія (к. іст. н., доц. Т.А.Стоян).....	399
Соціальна психологія (к. психол. н., проф. Л.В.Долинська; к. психол. н., доц. С.О.Ставицька; к. психол. н, доц. Н.В.Андріяшина).....	418
Основи психодіагностики (к психол. н., проф. Л.В.Долинська; к психол. н., доц. О.Б.Мельничук).....	436
Основи конфліктології (к. психол. н., доц. Л.П.Матяш-Заяц; викл. Н.В.Свинарчук).....	460

ХРИСТІАНСТВО В ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На курс "Християнство в історії та культури України" відводиться 144 години. З них 26 годин лекційних, 26 – семінарських, 24 – індивідуальна робота, 68 – самостійна робота. Семестр викладання – згідно навчального плану. Форма контролю – залік. Навчальна програма побудована з урахуванням вимог кредитно-модульної системи та державного стандарту вищої освіти.

Метою курсу є вивчення впливу християнства на історію і культуру України. Курс орієнтований на вироблення у студентів навичок критичного мислення та аналізу літератури.

Вивчаючи курс "Християнство в історії та культури України", студент повинен знати: основні ідеї, концепції та проблеми становлення і розвитку християнства в Україні. Даний курс передбачає загальне ознайомлення студентів із історією релігії та культури України, вивчення першоджерелами української філософії, богослов'я та релігієзнавства.

У процесі вивчення курсу студент повинен уміти проаналізувати концепції прийняття християнства на українських землях; ціннісні орієнтації християнства, працювати з фаховими теоретичними джерелами, використовувати набуті знання у суспільній практиці.

II. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва модулів і тем	Кредити ECTS	Кількість годин				
			Всього	Самостійна робота	Аудиторна робота		
					Лекції	Семінарські	Індивідуальна робота
	Модуль I. Методологічні засади курсу. Християнська культура на українських землях I-XIII ст.						
1	Курс християнство в історії та культури України як релігієзнавча дисципліна		10	5	2	2	1
2	Християнська культура на українських землях I-VIII ст.ст.		10	5	2	2	1
3	Запровадження християнства як державної релігії в Київській Русі та його культурне значення		11	5	2	2	2
4	Православна церква в період роздроблення Русі та монголо-татарської навали		11	5	2	2	2
	Модуль II. Християнська культура на українських землях XIV-XVII ст.ст.						
5	Міжконфесійні відносини на українських землях до Берестейської унії		11	5	2	2	2
6	Берестейська церковна унія 1596 р.: передумови, укладення та історичні наслідки		11	5	2	2	2
7	Відновлення та розвиток Київської митрополії		11	5	2	2	2
	Модуль III. Християнська культура на українських землях друг. пол. VII - поч. XX ст.ст.						
8	Релігійний чинник у Визвольній війні (1648-1654) під проводом Богдана Хмельницького		11	5	2	2	2
9	Церковна політика російського самодержавства на українських землях кін. VII поч. - XX ст.		11	5	2	2	2

10.	Релігійне життя в західноукраїнських землях наприкінці XVIII на поч. XX ст.		11	5	2	2	2
	Модуль IV. Християнська культура на українських землях поч. XX - поч. XXI ст.ст.						
11	Церковне життя в Україні за часів Першої світової війни та відродження української державності		11	5	2	2	2
12	Церковне життя в Україні в період Радянської влади (1919-1991 рр.)		11	5	2	2	2
13	Відродження церковно-релігійного життя в умовах демократизації та державної незалежності України		14	8	2	2	2
	Всього		144	68	26	26	24

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль I. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КУРСУ. ХРИСТІЯНСЬКА КУЛЬТУРА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ I-XIII ст.

Тема 1. Курс християнство в історії та культури України як релігієзнавча дисципліна

- Предмет та завдання курсу історія християнства та культури України.
- Концептуальні засади, структура та цілі курсу.
- Географія поширення і хронологічні рамки християнства на території України.
- Джерельна база курсу.

Терміни та поняття: методи, принципи, підходи, релігієзнавча дисципліна, джерельна база.

План семінарського заняття

1. Предмет та завдання курсу історія християнства та культури України.
2. Концептуальні засади, структура та цілі курсу.
3. Географія поширення і хронологічні рамки християнства на території України.
4. Джерельна база курсу.

Теми доповідей і рефератів

1. Концептуальні засади у дослідженні християнства на території України.
2. Основні методи та підходи у дослідженні християнства в історії та культури України.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Курс „Християнство в історії та культури України” в системі богословських та історичних наук.
2. Проблемні питання у дослідженні ролі християнства в історії та культури України.

Рекомендована література: 5, 14, 51, 59.

Тема 2. Християнська культура на українських землях I-VIII ст.ст.

- Легенда про свв. апп. Андрія Первозваного.
- Перші християни в Криму і Північному Причорномор’ї (папа Климент, Боспорська і Готська єпархія).
- Місія Костянтина-Кирила в Корсуні.
- Вплив та наслідки аскольдового хрещення на культуру Русі.
- Інші релігійні вірування на Русі.

Терміни та поняття: місіонери, Візантія, літопис, греки, готи, дружина, християни, язичництво.

План семінарського заняття

1. Дохристиянські релігійні вірування східних слов’ян.
2. Легендарні та документальні свідчення про перших християн.

3. „Аскольдове хрещення” та поширення християнства на Русі за правління князів Олега й Ігоря.

Теми доповідей і рефератів

1. Проникнення християнства на українські землі через місіонерів, за посередництва торговельних зв'язків, чи походів на Візантію.
2. Середина I ст. літописний переказ про перебування і ширення віри апостола Андрія Первозваного в Криму, над Дніпром і на «Київських горах».

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Вихідні принципи язичницького та християнського бачення світу.
2. Спільне та відмінне язичницького та християнського культу.

Рекомендована література: 1, 2, 13, 14, 21, 46, 58, 59.

Тема 3. Запровадження християнства як державної релігії в Київській Русі та його культурне значення

1. Культурно історичні передумови прийняття християнства як державної релігії на Русі.
2. Хрещення киян та поступове поширення християнства на Русі.
3. Вплив християнства на сакральну культуру Київської Русі: богослужбова й богословська література, церковна архітектура й малярство, музика.
4. Християнська етика й народна побожність.

Терміни та поняття: канонізація, храми, єпархії, навернення, просвітителі, сакральне, воцерковлення, Єпархії, духовенство, монашество.

План семінарського заняття

1. Внутрішні та зовнішні передумови Хрещення Русі.
2. Особисте навернення князя Володимира, хрещення киян і поширення християнства в державі.
3. Київська митрополія у структурі вселенського християнства.
4. Церковно-державні взаємини.
5. Київські митрополити, обрання Іларіона.

Теми доповідей і рефератів

1. Прийняття християнства княгинєю Ольгою.
2. Хрещення Русі князем Володимиром.
3. Будівництво Десятинної церкви в Києві (989 - 996).

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Світоглядна специфіка східного (візантійського) та західного (римського) християнства.
2. Воцерковлення світогляду киево-руського народу. Просвітителі слов'ян Кирило та Мефодій. Освітньо-виховна справа. Сакральна література.
3. Походження першої єпархії.

Рекомендована література: 36, 37, 39, 40, 41, 42, 45, 48, 50, 54, 56, 57, 59.

Тема 4. Православна церква в період роздроблення Русі та монголо-татарської навали (1240 – 1458 рр.)

- Роль православної церкви в збереженні культурно-етнічної ідентичності.
- Перша спроба поділу Київської митрополії.
- Церковне життя в період монголо-татарської навали.
- Занепад християнської культури Русі.

Терміни та поняття: православ'я, етнос, монастирі, помісний собор, папський легат.

План семінарського заняття

1. Роль православної церкви в збереженні культурно-етнічної ідентичності.
2. Перша спроба поділу Київської митрополії.
3. Церковна ієрархія та князівські міжусобиці.
4. Наслідки монголо-татарського панування для церковного життя.

5. Перенесення осідку Київської митрополії та утворення Галицької.

Теми доповідей і рефератів

1. Київські митрополити і князівські міжусобиці.
2. Церковні помісні собори та їх роль у долі Київської митрополії.
3. Утворення Галицької та Литовської митрополій.
4. Значення розділу Київської митрополії для подальшої історії православ'я в Україні

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Культура періоду роздробленості.
2. Розподіл Київської митрополії на Київську і Московську.
3. Церковна політика галицько-волинських князів; „унія Данила Галицького“.

Рекомендована література: 5, 11, 15, 29, 33, 44, 39, 58, 59.

Модуль II. ХРИСТІЯНСЬКА КУЛЬТУРА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ XIV-XVII СТ.СТ.

Тема 5. Міжконфесійні відносини на українських землях до Берестейської унії до 1596 р.

- Зміна статусу Руської Церкви із втратою державної незалежності.
- Церковні аспекти польсько-литовських уній та особливості релігійної політики у Великому князівстві Литовському і в Короні Польській.
- Поширення протестанських рухів: лютеранство, кальвінізм, антитринітарії.
- Контрреформація і оновлення Католицької Церкви; поширення католицизму.
- Православна Церква й освіта. Братства й братські школи. Острозька академія. Друкарство в Україні.

Терміни та поняття: унія, архієпископ, митрополит, єпархія, братства, Ставропігія, єзуїти, друкарство, релігійна полеміка.

План семінарського заняття

1. Зміна статусу Руської Церкви та особливості релігійної політики у Великому князівстві Литовському і в Короні Польській.
2. Спроби поділу Київської митрополії та відокремлення Московської Церкви.
3. Заснування латинських ієрархічних структур на українських землях, міжконфесійні стосунки.
4. Поширення протестантських ідей та рухів
5. Контрреформація і оновлення Католицької Церкви..

Теми доповідей і рефератів

1. Друк Острозької Біблії Іваном Федоровим.
2. Подорож українсько-білоруського єпископа Іпатія Потія і Кирила Терлецького (прихильників унії) до Риму.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Склад та історія українських єпархій у 1458-1596 рр.
2. Законодавчі акти польсько-литовської держави щодо церков Східного обряду.
3. Державно-правне становище православної церкви в Україні в 1458—1596 рр.

Рекомендована література: 5, 11, 16, 25, 30, 34, 58, 59.

Тема 6. Берестейська церковна унія 1596 р.: передумови, укладення та історичні наслідки

- Передумови, причини і розвиток Берестейської унії.
- Релігійно-культурне відродження кінця XVI ст..
- Концепції унії в середовищі католицької та православної ієрархії і світських магнатів Речі Посполитої у др. пол. XVI ст.
- Несприйняття церковної Берестейської унії частиною православного єпископату.

Терміни та поняття: унія, релігійне відродження, біле духовенство, богословська полеміка, греко-католицизм.

План семінарського заняття

1. Кризові явища в Київській митрополії в др. пол. XVI ст..
2. Українсько-білоруське релігійно-культурне відродження.
3. Взаємини руської єпархії та мирян із грецьким Сходом.
4. Концепції унії в середовищі римо-католицької ієрархії та світських маґнатів Речі Посполитої.
5. Собори єпископату Київської митрополії: програма реформ.
6. Укладення унії в Римі й Бересті.
7. Історичні наслідки Берестейської унії.

Теми доповідей і рефератів

1. Проголошення Берестейської унії на Соборі в Бересті 1596 р. прихильниками і заперечення унії православними на паралельному Соборі в Бересті.
2. „Артикули" єпископату Київської митрополії щодо унії з Римом.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Протистояння навколо унії після соборів у Бересті.
2. Богословська полеміка, сеймові та судові конфлікти.
3. Внутрішній розвиток Греко-католицької церкви.

Рекомендована література: 3, 4, 48, 51, 59.

Тема 7. Відновлення та розвиток Київської митрополії XVI-XVII ст.ст.

- Відновленні Київської православної митрополії та роль українського козацтва.
- Митрополит Петро Могила та його роль у формуванні та зміцненні православної церкви.
- Вплив культури бароко на храмове церковне будівництво і іконопис.
- Місце та роль Київського культурного центру у розвитку православної церкви.

Терміни та поняття: козацтво, іконопис, бароко, храмове церковне будівництво, Київський культурний центр.

План семінарського заняття

1. Відновленні Київської православної митрополії та роль українського козацтва.
2. Православна Церква в часи митрополитства Петра Могили.
3. Висвячення паралельної єпархії 1620 р. та легалізація Православної Церкви в Речі Посполитій.
4. Вплив культури бароко на храмове церковне будівництво і іконопис.
5. Місце та роль Київського культурного центру у розвитку православної церкви.

Теми доповідей і рефератів

1. Козачина як культурний тип: релігійний, етносоціальний, політичний аспекти.
2. Староукраїнська барокова культура. Світосприйняття. Література. Архітектура. Малярство. Музика.
3. Православна Церква за часи Петра (Могили).

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Внесок Йова Борецького у відновленні Київської митрополії.
2. Конфлікт між Петром Могилою та козацькою старшиною.
3. Взаємовідносини відновленої Київської митрополії та уніатської церкви.

Рекомендована література: 4, 6, 16, 19, 27, 34, 35, 59.

Модуль III. ХРИСТІЯНСЬКА КУЛЬТУРА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ДРУГ. ПОЛ. VII - ПОЧ. XX СТ.СТ.

Тема 8. Релігійний чинник у Визвольній війні (1648-1654) під проводом Богдана Хмельницького

- Релігійна програма повстання.
- Уніатська (з'єднана) церква в роки Визвольної війни.

- Статус православної церкви після Переяславських угод: обмеження російським урядом автономії Української держави й Церкви.

Терміни та поняття: парафіяльне духовенство, чернецтво, автономія, Визвольна війна українського народу.

План семінарського заняття

1. Конфесійний чинник у повстанні під проводом Богдана Хмельницького.
2. Уніатська (з'єднана) церква в роки Визвольної війни.
3. Статус православної церкви після Переяславських угод: обмеження російським урядом автономії Української держави й Церкви.

Теми доповідей і рефератів

1. Роль Сільвестра Косіва у відстоюванні церковних вольностей Київської митрополії.
2. Гадяцький договір відновлення старих привілеїв православної церкви.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Спроба порозуміння між правос. й уніатами на спільній нараді в Любліні (ініціатива уніатського митр. К. Жоховського).
2. Роль православних монастирів у Визвольній війні українського народу.

Рекомендована література: 4, 8, 16, 20, 22, 27, 51, 59.

Тема 9. Церковна політика російського самодержавства на українських землях кін. VII поч. - XX ст.

- Підпорядкування Київської православної митрополії юрисдикції Московського патріархату 1685 - 1686 р.р.
- Політика русифікації та наслідки для українського православ'я.
- Єретичний статус української церкви у складі Московського патріархату.
- Політика царизму щодо ліквідації унії після поділів Речі Посполитої.
- Поява новітніх протестантських течій в Україні.

Терміни та поняття: юрисдикція, єретичний статус, царизм, новітні протестантські течії, меценатство, синодальне православ'я, козацьке бароко.

План семінарського заняття

1. Підпорядкування Київської православної митрополії юрисдикції Московського патріархату (1685 - 1686 р.р.).
2. Русифікація української православної традиції та „синодальне православ'я" в Україні
3. Політика царизму щодо римо-католиків і уніатів.
4. Єретичний статус української церкви у складі Московського патріархату.
5. Політика царизму щодо римо-католиків і уніатів.
6. „Козацьке бароко" та „малоруські" впливи на Московську Церкву.

Теми доповідей і рефератів

1. Ліквідації Київської митрополії.
2. Митрополит Рафаїл Заборовський і його меценатська роль у розвитку церковного мистецтва.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. „Малоруський" чинник у формуванні „синодальне православ'я".
2. Наслідки антиукраїнської церковної політики російського самодержавства.
3. Релігійні ідеї громадського руху.

Рекомендована література: 4, 8, 16, 28, 58, 59.

Тема 10. Релігійне життя в західноукраїнських землях наприкінці XVIII на поч. XX ст.

- Мукачівська єпархія і Ужгородська унія 1646 р.
- Юридична рівноправність, взаємини між римо-, греко- і вірмено-католиками в Галичині.
- Відновлення Галицької митрополії.

- Православна Церква на Буковині.
- Особливості етно-конфесійної самоідентифікації в Галичині, Буковині й на Закарпатті.

Терміни та поняття: Галичина, Буковина, Закарпаття, Руська Рада, Руська Трійця,

План семінарського заняття

1. Церковні реформи Габсбургів та відновлення Галицької митрополії.
2. Греко-католицька єрархія і духовенство в культурно-національному та суспільно-політичному житті галицьких українців.
3. Особливості церковного життя та національно-релігійних стосунків на Буковині та Закарпатті.

Теми доповідей і рефератів

1. Богословська освіта.
2. Обрядовий рух серед греко-католиків.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Діяльність митрополита Андрея Шептицького.
2. Культурно-національне відродження, „Руська трійця“.
3. Революція 1848-1849 рр., Головна Руська Рада.

Рекомендована література: 4, 6, 20, 27, 37, 49, 58, 59.

Модуль IV. ХРИСТІЯНСЬКА КУЛЬТУРА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПОЧ. XX - ПОЧ. XXI СТ.СТ.

Тема 11. Церковне життя в Україні за часів Першої світової війни та відродження української державності

- Роль Греко-католицької церкви в консолідації українського громадського й політичного життя.
- Міжнаціональні та міжконфесійні сосунки.
- Релігійна політика Центральної Ради, Гетьманату і Директорії.
- Створення Української автокефальної православної церкви.

Терміни та поняття: автокефальна церква, Центральної Ради, Гетьманат і Директорія, міністерство ісповідань, міністерство культів, департамент ісповідань.

План семінарського заняття

1. Роль Греко-католицької церкви в консолідації українського громадського й політичного життя.
2. Міжнаціональні та міжконфесійні сосунки.
3. Релігійна політика Центральної Ради, Гетьманату і Директорії.
4. Створення Української автокефальної православної церкви.

Теми доповідей і рефератів

1. Митрополит Іларіон (Іван Опієнко) і його внесок у долю православної церкви в Україні.
2. Православна церква в Україні (1900-1917 рр.)

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Церковно-реформаційний рух 1905-1917 рр.
2. Релігійні ідеї у творчості Т.Шевченка, Л.Українки, І.Франка.

Рекомендована література: 4, 17, 23, 43, 52, 53, 59, 60.

Тема 12. Церковне життя в Україні в період Радянської влади (1919-1991 рр.)

1. Релігійна політика радянської влади та атеїстична пропаганда в Україні у 20- 30-х рр. XX ст.
2. Становище Церкви і релігії в Радянській Україні у 50-80-х рр
3. Українські Церкви під час Другої світової війни

4. Релігійна політика сталінського режиму після Другої світової війни
5. Становище Церкви і релігії в Радянській Україні у 50-80-х рр.

Терміни та поняття: атеїзм, радянська влада, Друга світова війна, сталінський режим, Російська православна церква.

План семінарського заняття

1. Нова релігійна політика М. Горбачова: легалізація греко-католиків, відновлення римо-католицьких єрархічних структур та автокефальні тенденції в православ'ї.
2. Міжконфесійні стосунки в незалежній Україні.
3. Особливості розвитку сучасних протестантських Церков і нові релігійні течії та рухи.
4. Перспективи церковно-державних та екуменічних взаємин.

Теми доповідей в рефератів

1. Політика „войовничого атеїзму“: ідеологічні засади, законодавча база, практична реалізація.
2. УГКЦ в умовах радянської (1939-1941) та німецької (1941-1944) окупації.
3. Зміна в стосунках між радянською владою і Російською православною церквою.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Українські Церкви в діаспорі формування територіально-єрархічних структур.
2. „Хрущовська відлига“ і посилення атеїстичної пропаганди.
3. Українська специфіка післявоєнного розвитку православної церкви.

Рекомендована література: 26, 47, 59, 60.

Тема 13. Відродження церковно-релігійного життя в умовах демократизації та державної незалежності України

- Зміна державної політики щодо церкви в роки перебудови.
- Легалізація УГКЦ і активізація діяльності РКЦ, еволюція УПЦ, утворення УАПЦ та УПЦ Київського патріархату.
- Особливості розвитку протестантських Церков.
- Нові релігійні течії та рухи в незалежній Україні.
- Міжконфесійні конфлікти, спроби порозуміння.

Терміни та поняття: перебудова, легалізація діяльності релігійних організацій, нові релігійні течії, міжконфесійні конфлікти, екуменічні відносини, державно-церковні відносини.

План семінарського заняття

1. Нова релігійна політика М. Горбачова: легалізація греко-католиків, відновлення римо-католицьких єрархічних структур та автокефальні тенденції в православ'ї
2. Міжконфесійні стосунки в незалежній Україні.
3. Особливості розвитку сучасних протестантських Церков і нові релігійні течії та рухи.
4. Перспективи церковно-державних та екуменічних відносин.

Теми доповідей і рефератів

1. Відродження православної автокефалії в Україні.
2. Українське православ'я в контексті вселенського православ'я.
3. Особливості поширення нових релігійних течій в Україні.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Поширення й утвердження ідеї свободи совісті в Україні.
2. Проблема об'єднання українських церков.
3. Тенденції конфесійних змін.

Рекомендована література: 43, 59, 60.

IV. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Коефіцієнт (вартість) виду	Кількість робіт	Результат
	Семинарські заняття	5	7	35
	Доповіді	10	2	20
	Письмовий аналіз першоджерела	5	1	5
	Реферат	5	1	5
	Контрольний тест	10	1	10
	Колоквіум	5	2	10
	Активність, відвідування	---	---	15
	Підсумковий рейтинговий бал			100

Порядок переведення рейтингових показників в європейські оцінки ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		екзамен	залік
A	90-100 відмінно	5 (відмінно)	зараховано
B	80-89 дуже добре	4 (добре)	
C	70-79 добре		
D	65-69 задовільно	3 (задовільно)	
E	60-64 достатньо		
FX	35-59 незадовільно з можливістю повторного складання	2 (незадовільно)	не зараховано
F	1-34 незадовільно з обов'язковим повторним курсом		

V. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Баран В. Д. Давні слов'яни. – К., 1998
2. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. – К., 1988.
3. Брестская уния 1596 г. Исторические причины. - М., 1996.
4. Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII - початок XX ст.), - Львів 1996.
5. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви, т. 1. – К., 1998.
6. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви, т. 2. - К., 1998.
7. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви, т. 3. – К., 1998.
8. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви, т. 4, ч. 1. – К., 1998.
9. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви, т. 4, ч. 2. - К., 1998.
10. Возняк М. Історія української літератури, - Львів 1992.
11. Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII-XVI ст. - Львів 1996.
12. Волошин Ю. Українська Автокефальна Православна Церква (1941-1944) (короткий історичний

- довідник). - Полтава 1999.
13. Голубинский Е. Е. История Русской Церкви, т. 1. - М., 1901.
 14. Грушевський М. Історія України-Руси, т. 1-2. - К., 1992.
 15. Грушевський М. Історія України-Руси, т. 2-3. - К., 1992-1993.
 16. Грушевський М. Історія України-Руси, т. 4-5. - К., 1993-1994.
 17. Грушевський М. Історія України-Руси, т. 5-6. - К., 1994-1995.
 18. Грушевський М., Левицький О. Розвідки про церковні відносини на Україні-Руси XVI-XVIII вв. - Львів 1991.
 19. Гудзяк, Борис. Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії / перекл. Марії Габлевич, під ред. Олега Турія. - Львів 2000.
 20. Гуржій О.І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна. - К., 1999.
 21. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації. - К., 2000.
 22. Дмитриев М. В. Православие и Реформация: реформационные движения в восточнославянских землях Речи Посполитой во второй половине XVI в. - М., 1990.
 23. Жилюк С. Російська православна Церква на Волині (1793-1917). - Житомир 1996.
 24. Зінченко А. Визволитися вірою. Життя і діяння митрополита Василя Липківського. - К., 1994.
 25. Ісаєвич Я. Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні. - Львів 1975
 26. Коваль М. В. Україна в Другій світовій та Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.),
 27. Ковчег. Збірник статей з церковної історії / ред. Я. Грицак та Б. Гудзяк. - Львів 1993, ч. 1.
 28. Когут З. Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини. 1760-
 29. Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь. - К., 1998.
 30. Кочан Н. Флорентійська унія і Київська митрополія: до характеристики розвитку та втілення ідеї унії церков // УІЖ 1 (1996) 28-44
 31. Лазарев В. Н. Древнерусские мозаики и фрески. - М., 1973.
 32. Макарий (Булгаков), митрополит. История Русской церкви, т. 1-2. М., 1994
 33. Макарий (Булгаков), митрополит. История Русской церкви, т. 2-3 - М., 1994
 34. Макарий (Булгаков), митрополит. История Русской церкви, т. 4. - М., 1995
 35. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). - К., 1990.
 36. Овсійчук В. Українське малярство X-XVIII століть. Проблеми кольору. - Львів 1996.
 37. Огієнко І. Українська культура. - К., 1991
 38. Пашенко, Володимир. Православ'я в новітній історії України. - Полтава 1997.
 39. Повість минулих літ // Літопис Руський (за Іпатським списком). - К., 1989.
 40. Подскальський Г. Християнство и богословская литература в Киевской Руси (988-1237 гг.). СПб. 1996
 41. Принятие христианства народами Центральной и Юго-Восточной Европы и крещение Руси / Ред. Г.Г. Литаврин. - М., 1988.
 42. Прицак О. Походження Русі. - К., 1997.
 43. Реєнт О. П., Лисенко О. Є. Українська національна ідея і християнство. - К., 1997.
 44. Русина О. В. Україна під татарами і Литвою. - К., 1998.
 45. Русь между Востоком и Западом; культура и общество X-XVII вв. Зарубежные и советские исследования, ч. 1. - М., 1991.
 46. Рыбаков Б. А. Язычество Древней Руси. - М. 1987.
 47. Союзом в период от Октябрьской революции 1917 г. до 1 декабря 1989 г. / перекл. Юрія Авакумова. - Львів 1995
 48. Стахів М. Христова Церква в Україні, 988 -1596. - Львів 1993.
 49. Студинський К. Львівська духовна семінарія в часах Маркіяна Шашкевича (1829-43) / Збірник філолог. секції НТШ. - Львів, 1916. -Т.16-17.
 50. Толочко О. П., Толочко П. П. Київська Русь. - К., 1998.
 51. Ульяновський В. І. Історія церкви та релігійної думки в Україні. Навч. посібник: У 3-х кн. Кн. 1. Середина XV — кінець XVI століття.— К.: Либідь, 1994
 52. Ульяновський В. І. Церква в Українській державі. 1917-1920 рр. (Доба Української Центральної Ради) - К., 1997.
 53. Ульяновський В. І. Церква в Українській державі. 1917-1920 рр. (Доба Гетьманату Павла Скоропадського). - К., 1997.
 54. Фроянов И. Я. Исторические условия крещения Руси. - Ленинград 1988.
 55. Хижняк З. Києво-Могилянська академія: 2-е вид.- К., 1981.
 56. Щапов Я. Н. Государство и Церковь Древней Руси X-XIII вв. - М., 1989.
 57. Щапов Я. Н. Формирование и развитие церковной организации на Руси X-XII вв., М., 1986.
 58. Яковенко Н. М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. - К., 1997.
 59. Історія релігій в Україні: навчальн. Посіб. / За ред. А.М.Колодного, П.Л.Яроцького, Б.О.Лобовика та ін. - К., 1999.
 60. Попович М.В. Нарис історії культури України. - К., 1998.

VI. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

Модуль I. Методологічні засади курсу. Християнська культура на українських землях I-XIII ст.

1. Предмет та завдання курсу історія християнства та культури України.
2. Концептуальні засади, структура та цілі курсу.
3. Географія поширення і хронологічні рамки християнства на території України.
4. Джерельна база курсу.
5. Легенда про св. ап. Андрія Первозваного.
6. Перші християни в Криму і Північному Причорномор'ї (папа Климент, Боспорська і Готська єпархія).
7. Місія Костянтина-Кирила в Корсуні.
8. Вплив та наслідки аскольдового хрещення на культуру Русі.
9. Інші релігійні вірування на Русі.
10. Культурно історичні передумови прийняття християнства як державної релігії на Русі.
11. Хрещення киян та поступове поширення християнства на Русі.
12. Вплив християнства на сакральну культуру Київської Русі: богослужбова й богословська література, церковна архітектура й малярство, музика.
13. Християнська етика й народна побожність.
14. Роль православної церкви в збереженні культурно-етнічної ідентичності.
15. Перша спроба поділу Київської митрополії.
16. Церковне життя в період монголо-татарської навали.
17. Занепад християнської культури Русі.

Модуль II. Християнська культура на українських землях XIV-XVII ст. ст.

1. Зміна статусу Руської Церкви із втратою державної незалежності.
2. Церковні аспекти польсько-литовських уній та особливості релігійної політики у Велекому князівстві Литовському і в Короні Польській.
3. Поширення протестантських рухів: лютеранство, кальвінізм, антитринітарії.
4. Контрреформація і оновлення Католицької Церкви; поширення католицизму.
5. Православна Церква й освіта. Братства й братські школи. Острозька академія. Друкарство в Україні.
6. Передумови, причини і розвиток Берестейської унії;
7. Релігійно-культурне відродження кінця XVI ст.;
8. Концепції унії в середовищі католицької та православної ієрархії і світських магнатів Речі Посполитої у др. пол. XVI ст.
9. Несприйняття церковної Берестейської унії частиною православного єпископату.
10. Відновленні Київської православної митрополії та роль українського козацтва.
11. Митрополит Петро Могила та його роль у формуванні та зміцненні православної церкви.
12. Вплив культури бароко на храмове церковне будівництво і іконопис.
13. Місце та роль Київського культурного центру у розвитку православної церкви.

Модуль III. Християнська культура на українських землях друг. пол. VII - поч. XX ст. ст.

1. Релігійна програма повстання.
2. Уніатська (з'єднана) церква в роки Визвольної війни.
3. Статус православної церкви після Переяславських угод: обмеження російським урядом автономії Української держави й Церкви.
4. Підпорядкування Київської православної митрополії юрисдикції Московського патріархату 1685 - 1686 р.р.
5. Політика русифікації та наслідки для українського православ'я.
6. Єретичний статус української церкви у складі Московського патріархату.
7. Політика царизму щодо ліквідації унії після поділів Речі Посполитої.
8. Поява новітніх протестантських течій в Україні.
9. Мукачівська єпархія і Ужгородська унія 1646 р.
10. Юридична рівноправність, взаємини між римо-, греко- і вірмено-католиками в Галичині.
11. Відновлення Галицької митрополії.
12. Православна Церква на Буковині.
13. Особливості етно-конфесійної самоідентифікації в Галичині, Буковині й на Закарпатті.

Модуль IV. Християнська культура на українських землях поч. XX - поч. XXI ст. ст.

1. Роль Греко-католицької церкви в консолідації українського громадського й політичного життя.
2. Міжнародні та міжконфесійні сосунки.
3. Релігійна політика Центральної Ради, Гетьманату і Директорії.
4. Створення Української автокефальної православної церкви.

5. Релігійна політика радянської влади та атеїстична пропаганда в Україні у 20- 30-х рр. XX ст.
6. Становище Церкви і релігії в Радянській Україні у 50-80-х рр
7. Українські Церкви під час Другої світової війни
8. Релігійна політика сталінського режиму після Другої світової війни
9. Становище Церкви і релігії в Радянській Україні у 50-80-х рр.
10. Зміна державної політики щодо церкви в роки перебудови.
11. Легалізація УГКЦ і активізація діяльності РКЦ, еволюція УПЦ, утворення УАПЦ та УПЦ Київського патріархату.
12. Особливості розвитку протестантських Церков.
13. Нові релігійні течії та рухи в незалежній Україні.
14. Міжконфесійні конфлікти, спроби порозуміння.

VII. ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. **Християнський світогляд є:**
А) моністичним, Б) дуалістичним, В) синтетичним, Г) свій варіант.
2. **Офіційною датою прийняття християнства на Русі вважається:**
А) 860 р., Б) 988 р., В) 1005 р., Г) свій варіант.
3. **Берестейська унія відбулася в:**
А) 1596 р., Б) 1569 р., В) 1721 р., Г) свій варіант.